

Globalno istraživanje gospodarskog kriminala iz 2016. – Hrvatska

Naoružani i spremni za bitku? (Vaši protivnici jesu!)

16%

hrvatskih organizacija doživjelo je da ih se traži da plate mito u poslovanju s poslovnim partnerima u posljednja 24 mjeseca

25%

organizacija u Hrvatskoj bilo je žrtvom kibernetičkog kriminala

80%

hrvatskih ispitanika izjavilo je da imaju formalne programe poslovne etike i usklađenosti

Predgovor

Per Sundbye

Partner, Voditelj forenzičkih usluga u jugoistočnoj Europi (JIE)

Martina Butković

Direktorica odgovorna za forenzičke usluge u PwC Hrvatska

Ivana Rapić

Menadžer za forenzičke usluge u PwC Hrvatska

Dobrodošli u naše *Globalno istraživanje gospodarskog kriminala iz 2016.* („GECS 2016.“) koje obuhvaća dvogodišnje razdoblje od posljednjeg istraživanja provedenog 2014. godine do 2016. godine. To je najveće istraživanje takve vrste, u kojem je sudjelovalo 6.337 ispitanika iz 115 zemalja. Ovo je osmi put da smo pripremili globalno istraživanje.

Posebno smo ponosni što je ovo prvi put da smo objavili izdanje za Hrvatsku. O važnosti gospodarskog kriminala u hrvatskim organizacijama svjedoči činjenica da je čak 47 vodećih hrvatskih društava dobrovoljno podijelilo svoja iskustva s nama.

Na prvi se pogled čini da Hrvatska stoji vrlo dobro, sa stopom incidenata vezanih uz gospodarski kriminal nižom od prosjeka. „Samo“ 26 % ispitanika doživjelo je gospodarski kriminal u posljednje dvije godine.

Međutim, postoje i druge okolnosti koje ukazuju na vjerojatnost nižih stopa detekcije. Ključni alati za praćenje i detekciju, kao što je analiza podataka u svrhu utvrđivanja neobičnih aktivnosti i nepravilnih uzoraka transakcija, nisu vrlo sofisticirani, a često se uopće ne koriste. Obično ne postoje ni učinkoviti kanali za prijavu gospodarskog kriminala, poput telefona za prijave nepravilnosti (tzv. hotline). Ako i postoje, malo je ili nimalo povjerenja u integritet tog kanala, kao i u adekvatnu zaštitu osoba koje upozoravaju na nepravilnosti (tzv. zviždača).

Dok je telefon za prijave nepravilnosti

obično najvažnije sredstvo za detekciju u drugim dijelovima svijeta, hrvatska društva izvijestila su kako nijedan slučaj nije bio otkriven tim putem. Interni revizor i dalje je najpouzdanija osoba na koju se organizacije oslanjaju u obrani od prijevare te je u 25 % slučajeva upravo interni revizor izvor detekcije prijevare.

Zapravo, naši hrvatski ispitanici rekli su nam kako jednu četvrtinu slučajeva prijevare nisu otkrili sami kroz svoje kontrolne strukture te strukture praćenja i osiguranja usklađenosti, nego su ih postali svjesni kroz informacije dobivene od drugih vanjskih subjekata ili su ih pak otkrili slučajno. Navedeno ukazuje na to da hrvatska društva mogu trpjeti gubitke zbog gospodarskog kriminala kroz duže razdoblje prije nego što za njega saznaju i prije nego što mogu reagirati. Ovo također predstavlja povećani reputacijski rizik jer je manje vjerojatno da će biti u mogućnosti kontrolirati istražne radnje u vezi prijevare.

Također znamo da je gospodarski kriminal dinamičan, a organizacije se stalno suočavaju s novim prijetnjama u novim područjima, posebno uzimajući u obzir preklapanja novih usluga, novih tržišta i nove tehnologije. Na temelju informacija dobivenih od naših ispitanika i iz vlastitog iskustva, proizlazi da hrvatske organizacije nisu sasvim spremne za postupanje s takvim prijetnjama. To osobito vrijedi kada se uzme u obzir činjenica da organizacije još nisu u položaju da obuzdaju prijevare „starog tipa“ kao što su protupravno prisvajanje imovine, mito i korupcija.

Razina povjerenja u lokalna tijela koja provode zakone i dalje je niska, čak i u usporedbi s drugim zemljama regije. 27 % ispitanika smatra da su lokalna tijela koja provode zakone primjereno osposobljena i obučena. Prema našem iskustvu, to je percepcija koju često dijele i sami članovi tijela za provedbu zakona, koji smatraju kako njihov rad nije dovoljno cijenjen i ne smatra se dovoljno važnim. Također smo informirani o različitim interesima i prioritetima poslovnih subjekata i tijela za provedbu zakona. Navedeno ukazuje na to kako postoji snažna potreba za bliskom suradnjom tijela za provedbu zakona,

društava i organizacija u borbi protiv gospodarskog kriminala.

Hrvatske organizacije također se češće interno bave otkrivenim slučajevima prijevare i manje je vjerojatno kako će se savjetovati s vanjskim istražnim tijelima kako bi osigurali dokaze ili utvrdili relevantne događaje i okolnosti slučaja prijevare.

Uzimajući sve u obzir, hrvatske organizacije moraju podesiti svoj radar kako bi detektirale gospodarski kriminal.

Željeli bismo zahvaliti pojedincima i organizacijama koji su odvojili vrijeme da odgovore na naše istraživanje. Bez vaše podrške ovo izvješće za Hrvatsku ne bi bilo moguće. Pozivamo sve voditelje poduzeća da koriste rezultate ovog istraživanja te bismo također željeli potaknuti razmjenu najboljih praksi između organizacija. Vjerujemo da će ovo istraživanje biti korisno i Vama i Vašim organizacijama te Vam pomoći u borbi s rizicima prijevare, kao i u unaprijeđenju cjelokupnog hrvatskog tržišta.

Sadržaj

2 *Predgovor*

4 *Na prvi pogled*

6 *O Globalnom istraživanju gospodarskog kriminala iz 2016.*

8 *Stanje gospodarskog kriminala u Hrvatskoj*

16 *Borba protiv gospodarskog kriminala*

21 *Priprema za budućnost*

22 *Statistički podaci o globalnom sudjelovanju*

Na prvi pogled

1

Gospodarski kriminal trajna je prijetnja, a odgovori ne idu u korak s tom prijetnjom

- Gospodarski kriminal ozbiljan je problem koji utječe na organizacije u Hrvatskoj, a na njega nijedna industrija nije imuna. Naše istraživanje pokazuje da je približno 1 od 4 hrvatske organizacije (26 %) navela da je doživjela jedan ili više slučajeva gospodarskog kriminala u posljednje dvije godine.
- Protupravno prisvajanje imovine, mito i korupcija te kibernetički (tzv. cyber) kriminal najčešće su vrste prijevara koje se prijavljuju u Hrvatskoj.
- Iako je stopa prijavljenog gospodarskog kriminala niža od globalnih rezultata i onih u istočnoj Europi (36 %, odnosno 33 %), postoji mogućnost da prijave nisu uvijek otkrivene. Uloga procjene rizika prijave je podcijenjena - 25 % hrvatskih ispitanika nije provelo ovu procjenu.
- Svaki četvrti slučaj kriminala počinjen u hrvatskim organizacijama tijekom promatranog razdoblja otkriven je mimo korporativnih kontrola i struktura za praćenje usklađenosti (17 % kroz vanjske dojave, a 8 % čistom slučajnošću). Navedeno ukazuje na potencijalno zabrinjavajući trend: previše toga se prepušta slučaju.
- Više od dvije trećine prijavljenog gospodarskog kriminala (67 %) počinili su vanjski subjekti, što ukazuje na činjenicu da se premalo pažnje posvećuje postupku selekcije hrvatskih poslovnih partnera.
- Kao najčešći oblici nefinancijske štete uzrokovane počinjenim kriminalom navode se moral zaposlenika (50 %) i reputacijska šteta (34 %), nakon čega slijedi odnos s regulatornim tijelima (27 %).
- Pedeset posto ispitanika koji su prijavili prijevaru procjenjuje kako se ukupni financijski gubitak njihovog društva zbog gospodarskog kriminala kreće između 350.000 kn i 7 milijuna kn (50.000 USD i 1 milijun USD).
- Samo 27 % organizacija izjasnilo se da vjeruje da agencije za provedbu zakona imaju odgovarajuće resurse i obuku da bi istraživali i procesuirali gospodarski kriminal. Još je niža razina povjerenja zabilježena u njihove vještine i resurse za rješavanje kibernetičkog kriminala (18 %).
- Manje je vjerojatno da će hrvatske organizacije angažirati stručnog forenzičkog istražitelja kada se ustanovi prijevara (samo 9 % bi ih to učinilo).

2

Kibernetska sigurnost – je li vrijeme za zauzimanje stava?

- 25 % organizacija u Hrvatskoj bilo je žrtvom kibernetičkog kriminala (u usporedbi s još viših 32 % na globalnoj razini).
- Unatoč toj činjenici, čini se kako je svijest o rizicima kibernetičkog kriminala još uvijek podcijenjena - manje od četvrtine ispitanih organizacija (22 %) smatra vjerojatnim da će doživjeti kibernetički kriminal u sljedeće dvije godine.
- K tome, manje od polovice (45 %) hrvatskih organizacija ima potpuno funkcionalan plan odgovora na incidente kibernetičkih prijetnji, a svaka peta (21 %) organizacija nema ni namjeru razviti takav plan.

3

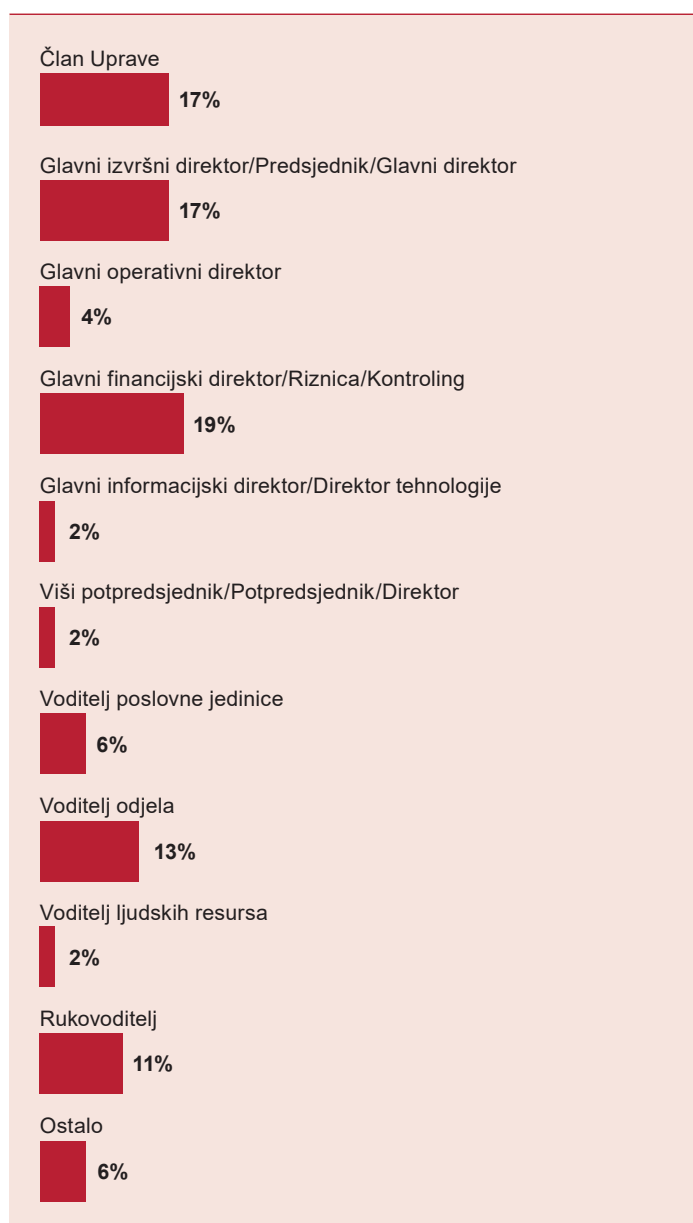
Ljudi i kultura prva su linija obrane

- 16 % hrvatskih organizacija doživjelo je da ih se traži da plate mito u poslovanju s poslovnim partnerima u posljednja 24 mjeseca. Stopa prijave navedenog kriminala iznad je globalne razine (13 %), ali u skladu sa stopom u regiji istočne Europe (17 %), što pokazuje da cijela regija još uvijek ima dosta posla u vezi borbe protiv korupcije i mita.
- Iako je 80 % hrvatskih ispitanika izjavilo da imaju formalne programe poslovne etike i usklađenosti, samo se 48 % ispitanih društava složilo da postoje povjerljivi kanali putem kojih se može izraziti zabrinutost, uključujući i jasnu politiku upozoravanja na nepravilnosti.

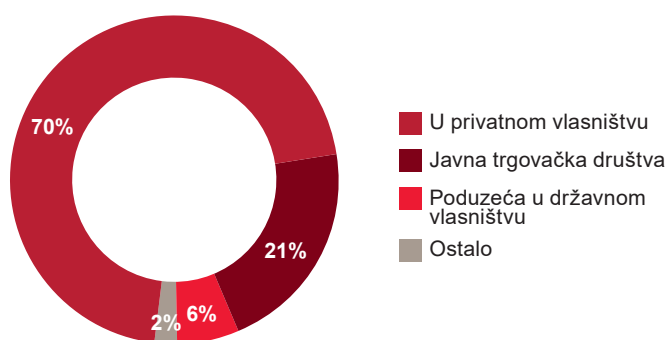
U istraživanju su najviše sudjelovali financijski direktori, voditelji odjela riznice i kontrolinga (19 %), zatim izvršni direktori, predsjednici i generalni direktori (17 %) te zatim članovi Uprave (17 %).

Slika 2: Sudionici u istraživanju

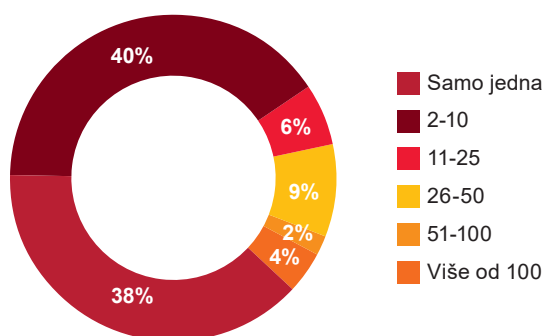

Većina ispitanih društava u Hrvatskoj su društva u privatnom vlasništvu (70 %), zatim javna trgovačka društva (21 %), društva u državnom vlasništvu (6 %) i ostala (2 %). Nadalje, 38 % navedenih društava ima urede samo u Hrvatskoj, dok ih 40 % ima dodatno urede u do devet drugih zemalja.

Slika 3: Vlasništvo ispitanih organizacija u Hrvatskoj

Slika 4: Broj zemalja u kojima organizacije ispitane u Hrvatskoj imaju urede

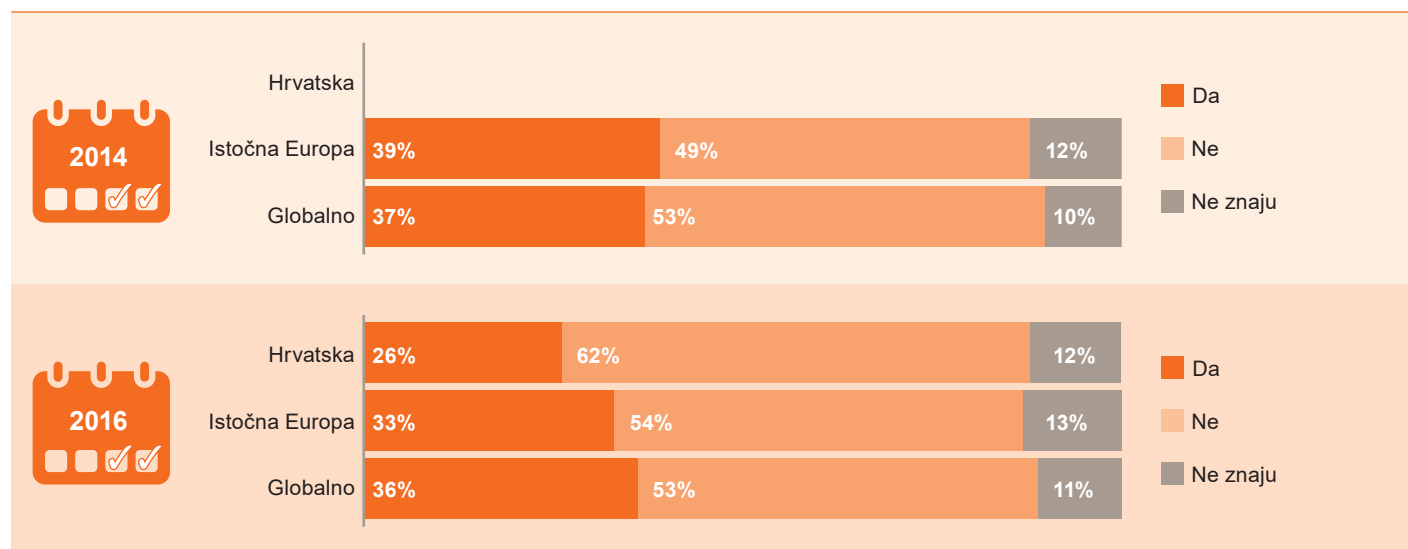

Stanje gospodarskog kriminala u Hrvatskoj

GECS 2016. pokazuje kako mito i korupcija, pranje novca, računovodstvene prijevare - da spomenemo samo neke - i dalje prijete gospodarskoj i socijalnoj pravdi diljem svijeta. Prvi put nakon svjetske financijske krize 2008.-2009., u 2016. vidimo blago smanjenje (1 %) gospodarskog kriminala u odnosu na 2014. godinu. Međutim, zabrinjavajuća je činjenica da je u promatranom razdoblju više od trećine svjetskih organizacija bilo žrtvom gospodarskog kriminala (36 %).

Čini se kako je u Hrvatskoj situacija bolja – „samo“ **26%** ispitanih organizacija u Hrvatskoj izvijestilo je da je u posljednja 24 mjeseca pretrpjelo gospodarski kriminal. Od tih organizacija, 17 % ih je doživjelo više od 10 (i manje od 50) zasebnih incidenata prijevara (gotovo isto kao i na globalnoj i regionalnoj razini).

Slika 5: Organizacije koje su doživjele gospodarski kriminal

Prevladavajuće vrste gospodarskog kriminala

58%

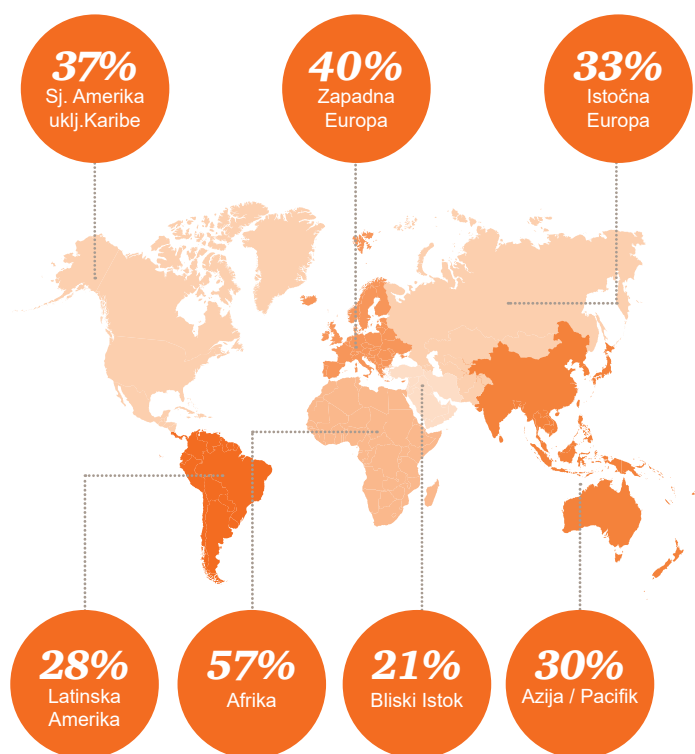
33%

33%

Na globalnoj je razini slika vrlo raznolika.

Slika 6: Gdje se događa gospodarski kriminal?

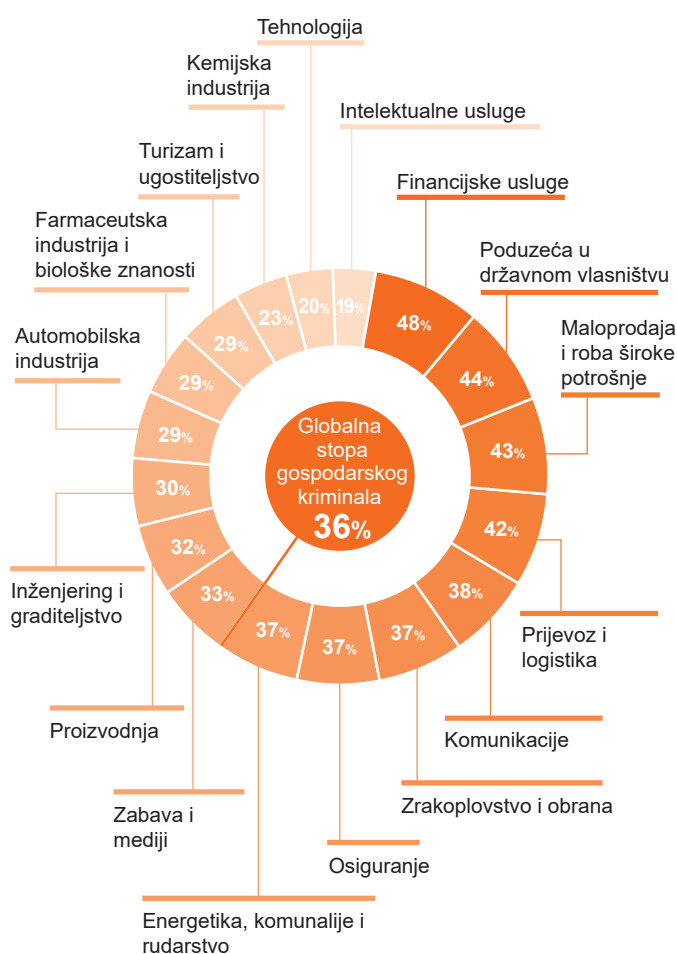
Moguće je da su relativno bolji rezultati u Hrvatskoj odraz različitih čimbenika, kao što je moguća manja detekcija prijevare ili struktura i broj ispitanika.

Koji su gospodarski sektori u opasnosti?

Na svjetskoj razini, sektor financijskih usluga tradicionalno se pokazao najugroženijim, što je povezano s činjenicom da on zadovoljava financijske potrebe svih drugih sektora. Poduzeća u državnom vlasništvu na drugom su mjestu kada je riječ o izloženosti riziku prijevare.

Slika 7: Koji su gospodarski sektori u opasnosti?

Na temelju hrvatskih rezultata istraživanja GECS 2016. proizlazi da su, prema udjelima pojave slučajeva prijevare, prijevarama najskloniji sljedeći sektori:

1. Maloprodaja i potrošačka industrija
2. Osiguranje
3. Inženjering i građevinarstvo
4. Financijske usluge
5. Proizvodnja, tehnologija

Promatrajući vlasničku strukturu, najviše pojava prijevare u Hrvatskoj izvijestila su poduzeća u državnom vlasništvu (33 %), zatim poduzeća u privatnom vlasništvu (27 %) i na kraju dionička društva (20 %).

Prevladavajuće vrste gospodarskog kriminala

Višegodišnji predvodnik među vrstama gospodarskog kriminala i dalje je protupravno prisvajanje imovine, kako globalno tako i u Hrvatskoj. To je daleko najčešća vrsta gospodarskog kriminala koju su doživjele organizacije koje su izvijestile o prijevarama - više od polovice ispitanika pretrpjelo je tu vrstu gospodarskog kriminala. Iako se globalno razina mita i korupcije smanjila tijekom posljednje dvije godine, u Hrvatskoj su mito i korupcija i dalje na „sigurnom“ drugom mjestu prevladavajuće vrste gospodarskog kriminala. Prevaranti, međutim, stalno traže nove načine za varanje žrtava i postaju sve sofisticiraniji. Tako je kibernetički kriminal došao na treće mjesto najčešćih vrsta kriminala u Hrvatskoj. Slijede računovodstvene prijevare, prijevare u nabavi, pranje novca te hipotekarne prijevare, koje se sve pojavljuju u jednakom omjeru. Tablica u nastavku daje prikaz stupnja izloženosti prema vrsti prijavljenog gospodarskog kriminala.

Slika 8: Vrste gospodarskog kriminala

Prema našem iskustvu, mnogo je slučajeva kada kriminal ostaje neotkriven, što posebno vrijedi za mito, kibernetički kriminal i prijevare u nabavi. Organizacijama je izuzetno teško otkriti sve slučajeve prijevare, posebno ako nemaju jake unutarnje kontrole, nisu učinile dostupnima anonimne metode prijavljivanja gospodarskog kriminala i/ili ne provode redovite procjene rizika prijevare. Društva se potiče da više pažnje posvećuju različitim shemama prijevare s kojima bi se mogli suočiti, da ponovno razmatraju svoje kontrole i redovito ih ispituju. Kontroliranje novca i drugih materijalnih sredstava je vjerojatno nedovoljno.

Gospodarski kriminal br. 1 u Hrvatskoj – Protupravno prisvajanje imovine

Protupravno prisvajanje imovine daleko je najčešća vrsta gospodarskog kriminala kojoj su bile izložene organizacije koje su izvijestile o prijevarama - 58 % hrvatskih ispitanika pretrpjelo je tu vrstu gospodarskog kriminala. Na globalnoj je razini 64 % ispitanih organizacija prijavilo ovu vrstu prijevare tijekom protekle dvije godine.

Protupravno prisvajanje imovine tradicionalno se smatra prijevarom koju je najlakše otkriti, ali ako se njome ne pozabavi na vrijeme, osim izravnog utjecaja gubitka sredstava, ova prijevara također može dovesti do kulture niskog morala unutar organizacija i naštetiti ugledu organizacije. Postoje četiri osnovna načina koja, ako se pravilno primjenjuju, mogu spriječiti krađu imovine: pravilno dokumentiranje skrbništva nad imovinom, razdvajanje dužnosti, provjera zaposlenika koji imaju skrbništvo nad imovinom te fizička zaštita.

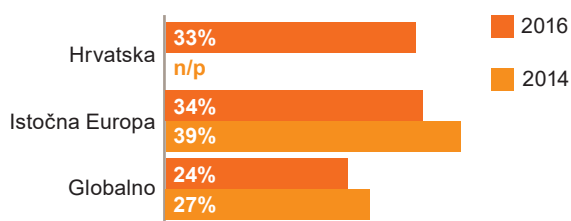
Gospodarski kriminal br. 2 u Hrvatskoj – Mito i korupcija

Korupcija je s dobrim razlogom postala tema javne rasprave u Hrvatskoj posljednjih godina. Radi se o jednom od najozbiljnijih gospodarskih kriminala i smatra se najvećim rizikom u poslovanju na globalnoj razini, kako u smislu gubitka ugleda tako i u smislu gubitka novca. Kada je riječ o učestalosti, to je druga najčešća vrsta gospodarskog kriminala u Hrvatskoj (33 %), a treća u svijetu (24 %).

Istočna Europa je, uz Afriku, regija s najvećom učestalošću korupcije. S druge

strane, zapadna Europa i Sjeverna Amerika, kao dvije regije s najstrožim zakonima za suzbijanje korupcije, izvijestile su o najnižoj stopi incidenata vezanih uz korupciju.

Slika 9: Udio mita i korupcije u prijavljenim prijevarama

16 % hrvatskih ispitanika također je navelo da se u posljednja 24 mjeseca od njihovog društva tražilo plaćanje mita, a 22 % vjeruje da je njihovo društvo izgubilo poslovnu priliku u korist konkurentske organizacije za koju vjeruju da je u istom razdoblju platila mito. Rezultati u istočnoj Europi vrlo su slični, dok su društva na ukupnoj globalnoj razini doživjela manje slučajeva mita od hrvatskih.

Slika 10: Hrvatska doživljava više slučajeva mita od svjetskog prosjeka

	Hrvatska	Istočna Europa	Globalno
Organizacije od kojih se tražilo da plate mito	16%	17%	13%
Organizacije koje su izgubile poslovnu priliku u korist konkurentske organizacije za koju vjeruju da je platila mito	22%	23%	15%

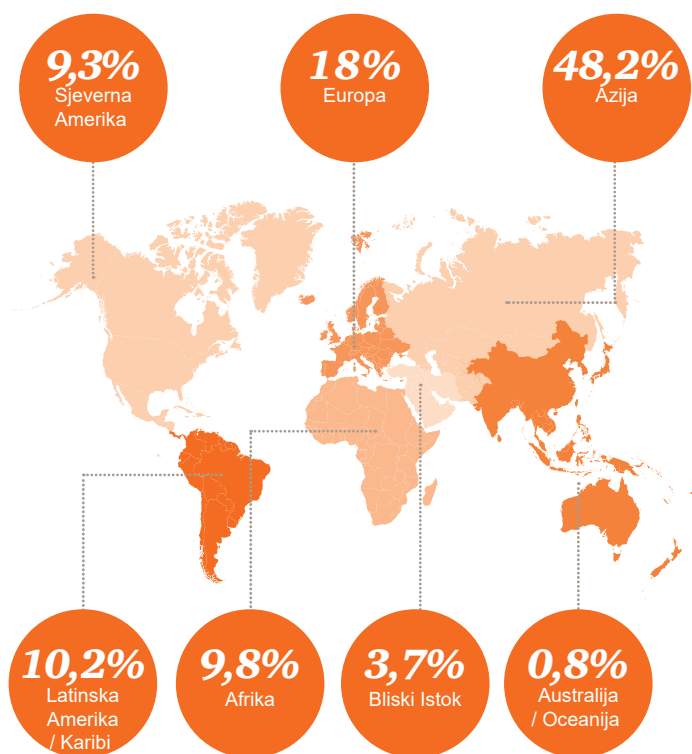
Korupcija i mito također su navedeni kao najčešća prijetnja rastu poslovanja u PwC-ovom 19. *globalnom istraživanju mišljenja predsjednika uprava iz 2016.* - više od polovice predsjednika uprava korupciju i mito smatra prijetnjom. Štoviše, od glavnih prijetnji s kojima se suočavaju organizacije, najveći porast vidi se u postotku predsjednika uprava koji navode mito i korupciju kao glavne prijetnje.

Gospodarski kriminal br. 3 u Hrvatskoj – Kibernetički kriminal

Internet se od 2000. godine izuzetno proširio i trenutno ima oko 3,6 milijardi korisnika u odnosu na 16 milijuna korisnika u 2000. godini. Sljedeća slika prikazuje postotak korisnika prema regijama, pri čemu je Europa na drugom mjestu po broju korisnika.

Slika 11: Korisnici interneta po regijama, 2015.

Izvor: Internet world stats, 30. studenog 2015.

Širenje interneta, naravno, ima ključan utjecaj na sve aspekte naših života, a posljedično su se i karakteristike kriminala prilagodile novim zahtjevima i prilikama u virtualnom svijetu. Kibernetički kriminal predstavlja nov način kršenja zakona pa stoga ne iznenađuje eskalacija kibernetičkog kriminala, koji je tako u Hrvatskoj postao treća najčešće prijavljena vrsta kriminala (25 %), a na svijetu druga (32 %, što je skok s 4. mjesta u GECS 2014.).

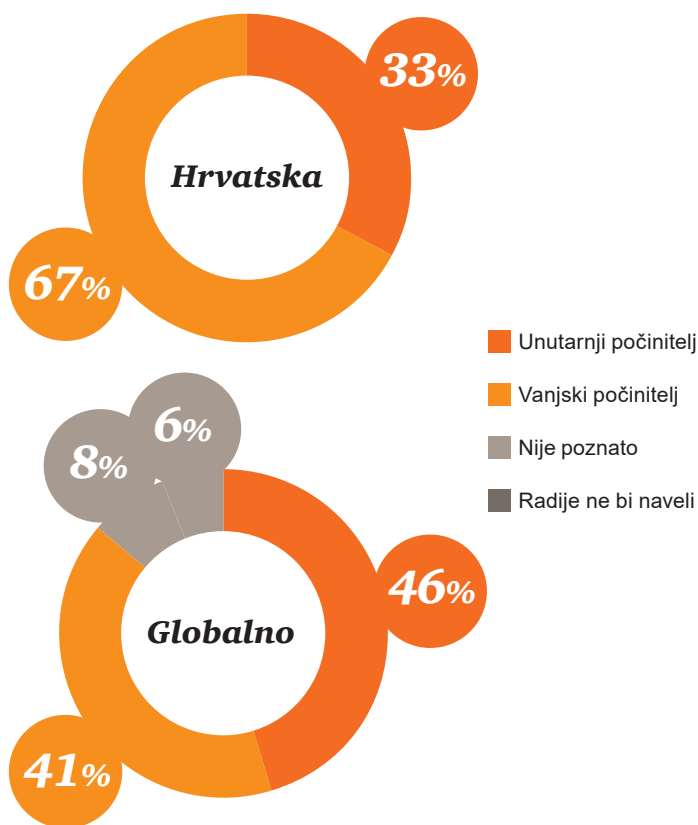
Ostale vrste prijevara također zahtijevaju pozornost

Iako nisu među tri najčešće vrste gospodarska kriminala u Hrvatskoj, pranje novca, prijevare u nabavi, računovodstvene te hipotekarne prijevare dijele 4. mjesto najčešće prijavljenih vrsta kriminala u Hrvatskoj. Od navedenih, pranje novca i hipotekarne prijevare su iznad globalnog i regionalnog prosjeka. Navedeno može biti posljedica činjenice da Hrvatska ima razmjerno više ispitanika iz sektora financijskih usluga i osiguranja (38 % ispitanika, u odnosu na 24 % na globalnoj i regionalnoj razini), sektora koji su skloniji takvim vrstama kriminala.

Tko su počinitelji prijevara

Za razliku od globalnih rezultata, gdje je blaga prevaga unutarnjih nad vanjskim počiniteljima (46 % nasuprot 41 %), u Hrvatskoj je za većinu navedeno da se radi o vanjskim počiniteljima (67 % nasuprot 33 %).

Slika 12: Glavni počinitelj najozbiljnijeg gospodarskog kriminala (u smislu novčanog gubitka)

Kupci i predstavnici/zastupnici te posrednici čine većinu vanjskih počinitelja prijevara u Hrvatskoj (63 %, više od globalnog prosjeka od 42 %). Čini se stoga kako postoji prostor da organizacije u Hrvatskoj pojačaju svoje napore u području prikupljanja poslovnih podataka (tzv. corporate intelligence) / provjera vanjskih subjekata (tzv. background checks). Glavna mjera prevencije trebala bi biti poznavanje poslovnih partnera prije početka poslovnog odnosa, što je jeftinije nego suočavanje s neugodnim posljedicama.

Kada je riječ o unutarnjim počiniteljima prijevara, rezultati istraživanja za Hrvatsku i globalni rezultati ukazuju na to da je daleko najznačajniji čimbenik koji potiče unutarnje prevarante na počinjenje prijevara jednostavno prilika. Globalni rezultati pokazuju da će prijevaru najvjerojatnije počinuti rukovoditelji srednje razine (35 %), ali su i mlađi rukovoditelji također uvelike pridonijeli počinjenju prijevara (32 %). U globalnim je okvirima najtipičniji unutarnji prevarant muškarac, od 31 do 40 godina starosti, sa sveučilišnom diplomom / višom školom koji je proveo od tri do pet godina u društvu.

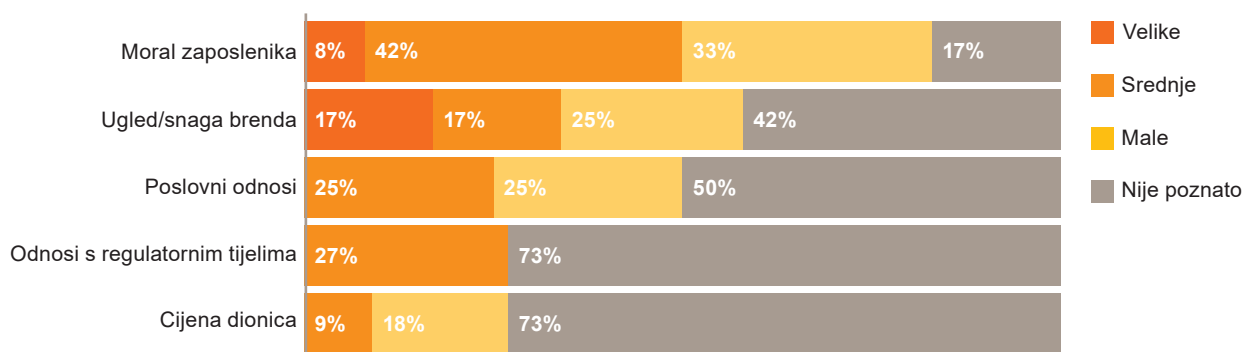
Posljedice gospodarskog kriminala

Nijedna rasprava o gospodarskom kriminalu ne bi bila potpuna bez pokušaja kvantificiranja utjecaja prijevara. Naposljetku, borba protiv prijevara samo je još jedna funkcija društva koja bi trebala biti isplativa da bi opravdala svoje postojanje.

50 % hrvatskih ispitanika koji su bili izloženi prijevari prijavilo je ukupni gubitak u iznosu između 350.000 HRK i 7 milijuna HRK (50.000 USD i 1 milijun USD). Preostalih 42 % imalo je gubitke ispod 350.000 HRK (50.000 USD), a 8 % ispitanika nije bilo sigurno u iznos gubitka. Globalno je 39 % organizacija doživjelo gubitke u istom rasponu od 350.000 HRK i 7 milijuna HRK, no 14 % svjetskih organizacija doživjelo je veće gubitke, od čega je 5 % izgubilo čak i više od 35 milijuna HRK (5 milijuna USD).

Osim gubitaka koji su čisto financijski, postoje i drugi načini na koje društvo može pretrpjeti posljedice prijevara. U skladu sa svjetskim rezultatima, hrvatska su društva navela utjecaj na moral zaposlenika kao najveći nefinancijski utjecaj (50 %). U tom smislu, želimo naglasiti kako negativan utjecaj na moral zaposlenika može poslužiti kao poticaj za sekundarne radnje (prijevara koje su počinili frustrirani ili demotivirani zaposlenici). Mnogo puta je uočeno da su razmišljanja poput „Svi to rade“ ili „To su i zaslužili“ poslužila kao prikladna racionalizacija prevarantima koji su prvi put počinili prijevaru!

Ostali nefinancijski utjecaji gospodarskog kriminala koje su doživjele hrvatske organizacije uključuju reputacijsku štetu i pogoršane ili izgubljene odnose s regulatornim tijelima i drugim poduzećima.

Slika 13: Nefinancijske posljedice gospodarskog kriminala

Korektivne radnje

Istraživanje pokazuje jasan stav većine društava protiv prevaranata, kako unutarnjih tako i vanjskih.

Kada je riječ o vanjskoj prijevari, ohrabruje prilično visoka učestalost obavještavanja tijela za provedbu zakona i nadležnih regulatornih tijela u Hrvatskoj (50 %; učestalost obavještavanja nadležnih regulatornih tijela čak je i veća od svjetskog prosjeka).

Slika 14: Korektivne radnje protiv vanjskih počinitelja

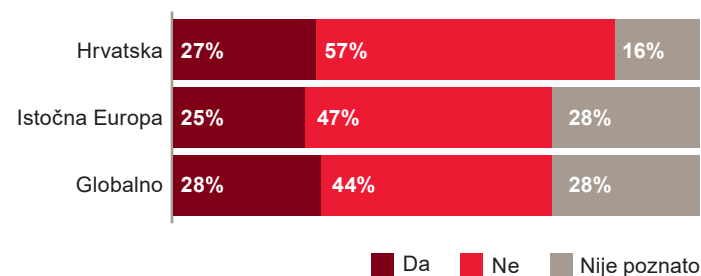
	Hrvatska	Globalno
Podnesena tužba	25%	28%
Obaviješteno tijelo za provedbu zakona	50%	53%
Obaviještena nadležna regulatorna tijela	50%	38%
Prestanak poslovnog odnosa (ako je primjenjivo)	25%	25%
Ostalo	25%	10%
Nije poznato	-	7%
Nije poduzeta radnja	-	9%

Najčešće navedena mjera protiv unutarnjih počinitelja u Hrvatskoj i globalno je otkaz.

Borba protiv gospodarskog kriminala

Tijekom proteklog desetljeća došlo je do promjene u odgovoru Hrvatske na rastuću opasnost od gospodarskog kriminala, a tijela za provedbu zakona bolje su koordinirana u borbi protiv ove vrste kriminala. Međutim, kada su ispitanici zamoljeni da izraze svoja mišljenja o tome vjeruju li da su agencije za provedbu zakona primjereno osposobljene i obučene za istraživanje i procesuiranje gospodarskog kriminala, 27 % hrvatskih ispitanika izrazilo je povjerenje u navedeno.

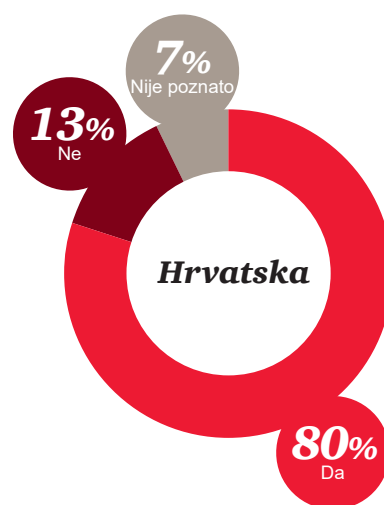
Slika 15: Razina povjerenja u lokalna tijela za provedbu zakona

Još niža razina povjerenja zabilježena je u vezi vještina i resursa agencija za provedbu zakona potrebnih za rješavanje kibernetičkog kriminala (samo 18 % hrvatskih ispitanika izrazilo je svoje povjerenje u navedeno).

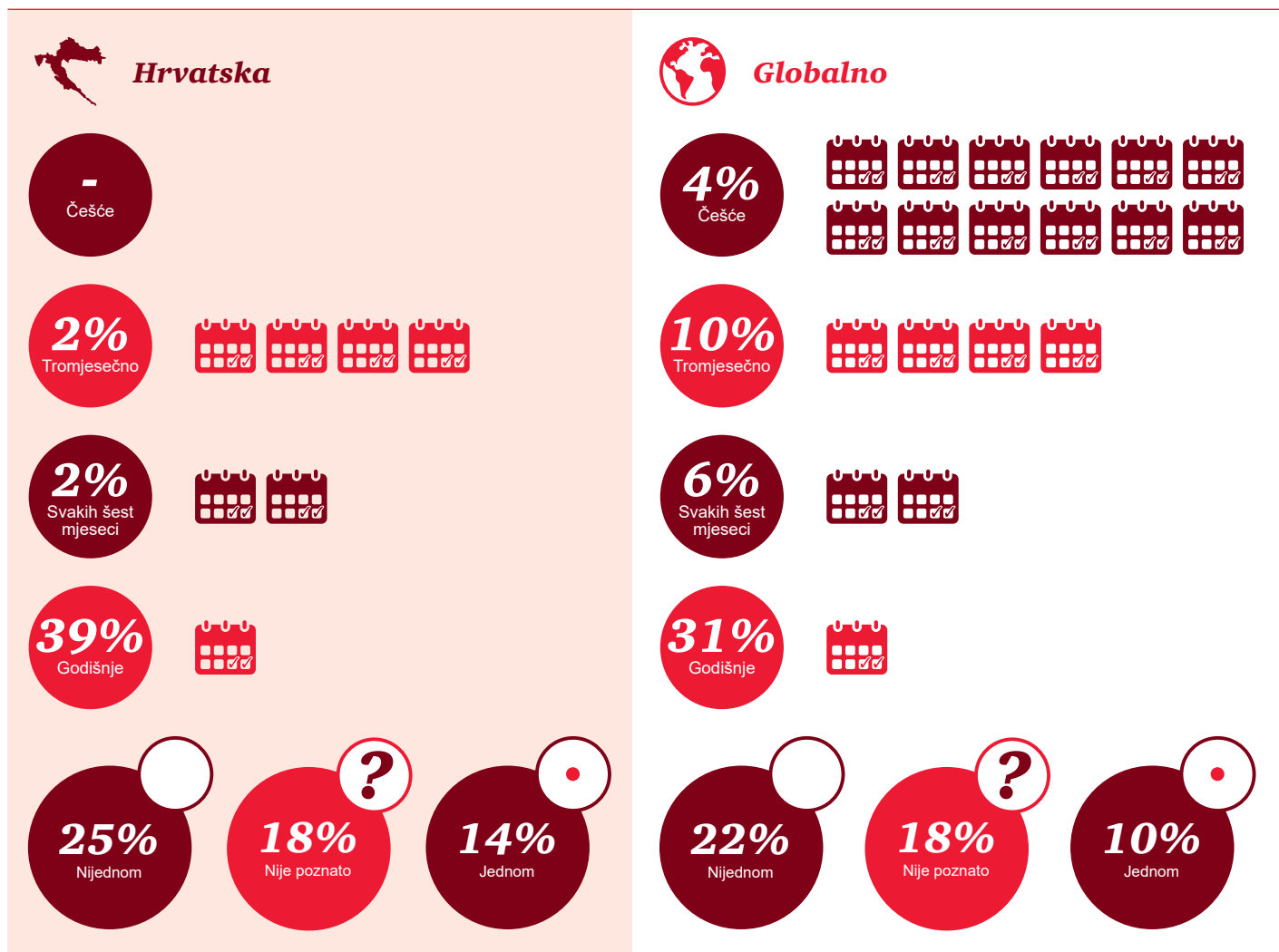
Društva također imaju važnu ulogu u borbi protiv kriminala. Stavovi i praksa vezana za etiku te praćenje i osiguranje usklađenosti doživljavaju promjene u Hrvatskoj, pri čemu su mnoga društva uspostavila formalne programe usklađenosti. 80 % hrvatskih ispitanika sada ima formalne programe usklađenosti.

Slika 16: Uspostavljeni formalni programi usklađenosti

Međutim, potrebno je razlikovati samo postojanje formalnog programa usklađenosti od postojanja programa usklađenosti koji je učinkovit. Poslovni subjekti mogu pomoći borbu protiv gospodarskog kriminala tako da djeluju proaktivno i sprječavaju kriminal. Kako nalazi istraživanja pokazuju da je više nego 1 od 4 organizacije doživjela gospodarski kriminal u posljednje dvije godine, čini se da učinkovitost programa usklađenosti nije na željenoj razini. Na primjer, procjene rizika važan su dio programa usklađenosti, ali čini se da je njihova uloga podcijenjena – 1 od 4 ispitane organizacije nije provela takve procjene. Stvaran broj može biti i veći, jer 18 % ispitanika nije bilo upoznato s provedbom takvih aktivnosti praćenja rizika u njihovoj organizaciji. Naše iskustvo s poslovnim subjektima širom svijeta pokazuje kako je ključni preduvjet za učinkovito sprječavanje i otkrivanje kriminala svijest o rizicima s kojima se organizacija zapravo suočava. U tom smislu, organizacije treba poticati na redovitu provedbu procjene rizika.

Slika 17: Provedba procjene rizika prijevare u posljednje dvije godine

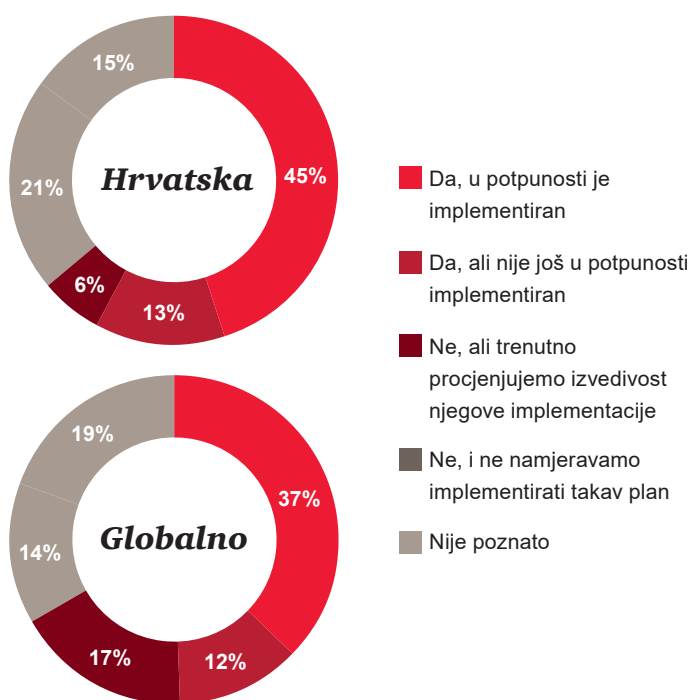

Osim toga, potrebno je uložiti više sredstava u razvoj unutarnjih procesa za sprječavanje gospodarskog kriminala i osigurati da je osoblje obučeno i u potpunosti svjesno svojih pravnih i etičkih obveza, ali i vanjskih prijetnji.

S obzirom na svijest o etičkim obvezama, istraživanje je pokazalo da 20% ispitanika u Hrvatskoj, slično kao i na globalnoj razini, nemaju formalnih programa etike i usklađenosti u svojoj organizaciji ili nisu svjesni njihovog postojanja. U usporedbi s njihovim kolegama u svijetu i regiji, više hrvatskih ispitanika izjavilo je kako nema redovitu obuku o Kodeksu ponašanja i pratećim politikama, podržano redovitom komunikacijom i raznim savjetodavnim kanalima (23 %, u odnosu na 17 % u svijetu i 20 % u regiji). Nadalje, samo 48 % hrvatskih ispitanika smatra da postoje povjerljivi kanali za izražavanje zabrinutosti (uključujući jasnu politiku i procedure upozoravanja na nepravilnosti), u odnosu na 74 % kolega u svijetu i 68 % u regiji. To može biti posljedica više čimbenika, kao što je nedostatak posebnog zakona u Hrvatskoj koji bi osigurao zaštitu zviždačima. Međutim, kako zaposlenici često nerado prijavljuju etička pitanja svojim nadređenima ili unutarnjoj reviziji i vjerojatnije je da će incidente prijaviti anonimno ili nezavisnim stranama, telefoni za prijave nepravilnosti važan su alat za otkrivanje prijevara.

Kako rezultati istraživanja također pokazuju da su najozbiljniji (u smislu novčanog gubitka) gospodarski kriminal koji su doživjele hrvatske organizacije počinili vanjski subjekti, razvijanje mehanizama za smanjivanje vanjskih prijetnji je imperativ organizacijama. Jedan od tih mehanizama trebao bi biti implementiran plan odgovora na kibernetičke napade. Potrebna su poboljšanja u ovom području jer proizlazi da manje od polovice ispitanika u Hrvatskoj ima potpuno funkcionalan plan odgovora na ove incidente, dok više od jedne četvrtine ispitanika uopće nema takav plan. Četvrtina onih koji takav plan nemaju smatra da im je on zapravo potreban.

Slika 18: Implementacija plana odgovora na slučajeve kibernetičkog napada

Kada je riječ o otkrivanju prijevara, ohrabrujuća je činjenica da je 42 % hrvatskih organizacija koje su prijavile gospodarski kriminal otkrilo prijevaru putem rutinskih postupaka unutarnje revizije ili kroz korporativnu sigurnost. Proaktivna identifikacija i otkrivanje gospodarskog kriminala najmoćniji su alati u borbi protiv prijevara. S druge strane, jedna četvrtina ozbiljnih prijevara otkrivena je bez aktivnog sudjelovanja društava, što ukazuje na činjenicu da još uvijek postoji prostor za usmjerenije akcije u tom smislu. Metode poput prijavljivanja sumnjivih transakcija, sustava upozoravanja na nepravilnosti i unutarnjeg dojavljivanja nisu u potpunosti iskorištene u Hrvatskoj.

Slika 19: Metode otkrivanja najtežih vrsta gospodarskog kriminala

	 Hrvatska	 Globalno
Unutarnja revizija (rutinska)	25%	11%
Upravljanje rizicima prijevara	8%	8%
Prijavljivanje sumnjivih transakcija	8%	14%
Korporativna sigurnost (i IT i fizička sigurnost)	17%	5%
Analiza podataka	8%	7%
Rotacija osoblja	-	3%
Dojava (unutarnja)	-	11%
Dojava (vanjska)	17%	6%
Telefon za prijavljivanje nepravilnosti	-	5%
Slučajno	8%	11%
Putem tijela za provedbu zakona	-	4%
Istražni mediji	-	2%
Druge metode otkrivanja	-	7%
Nije poznato	8%	7%

A kakva je prva reakcija organizacije kada otkrije potencijalnu prijevaru? Većina društava u Hrvatskoj i globalno provest će unutarnju istragu. U nekim slučajevima hrvatske organizacije također traže stručne savjete vanjskih pravnih savjetnika. Istraživanje je također pokazalo kako je manje vjerojatno da će hrvatska društva angažirati stručne forenzičke istražitelje (samo 9 % ispitanika je navelo angažiranje stručnih forenzičkih istražitelja, u usporedbi s 20 % na globalnoj razini).

Slika 20: Reakcija na otkrivenu prijevaru

	 Hrvatska	 Svijet
Čekanje kako bi se vidjelo hoće li se pojaviti daljnji pokazatelji potencijalne prijevara u istom području	13%	11%
Kontaktiranje vanjskih pravnih savjetnika	33%	27%
Savjetovanje s revizorom organizacije	29%	29%
Angažiranje stručnog forenzičkog istražitelja	9%	20%
Korištenje unutarnjih resursa za obavljanje unutarnje istrage	71%	72%
Ostalo	7%	3%
Nije poznato	4%	6%

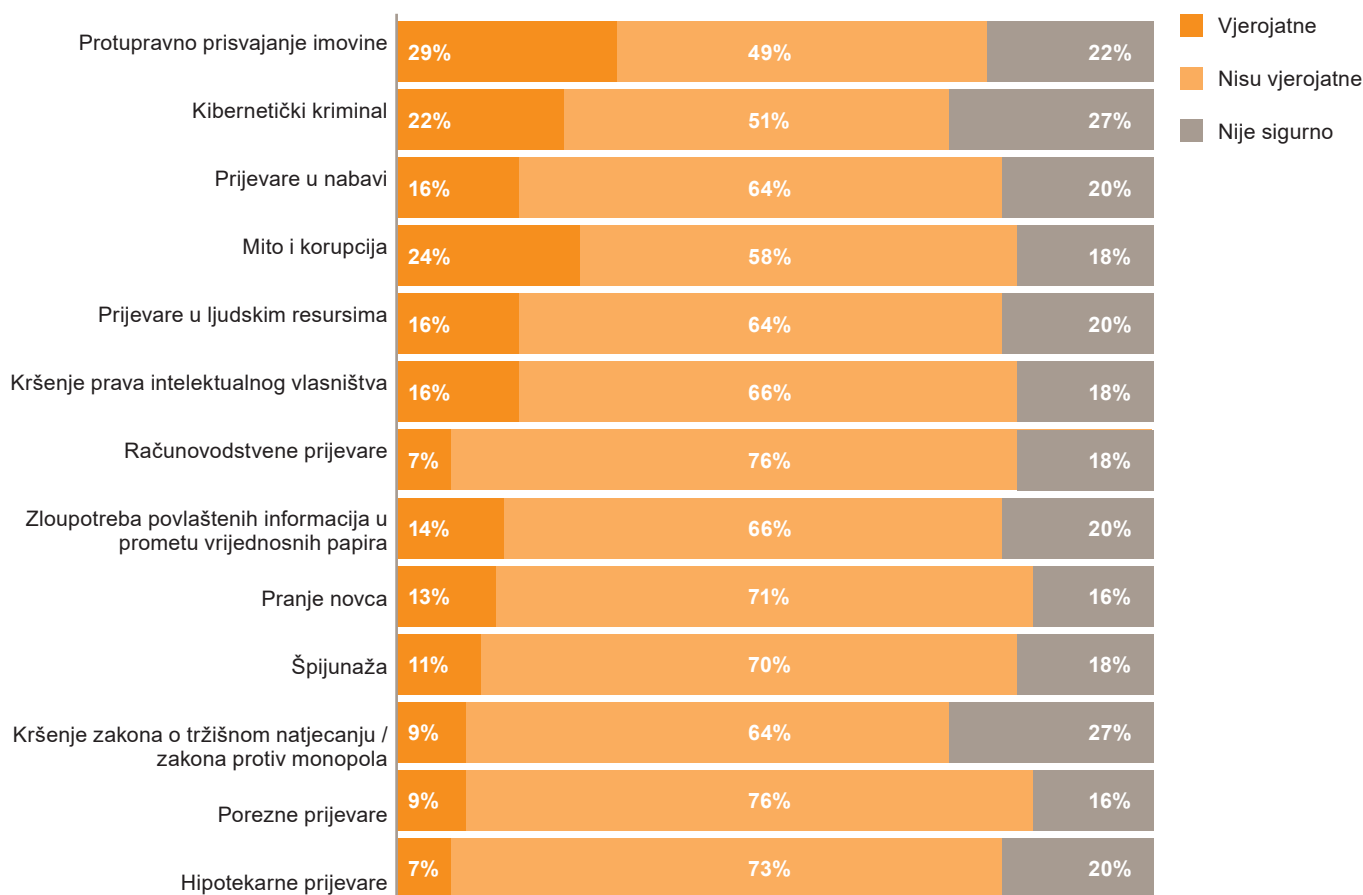

Priprema za budućnost

Rezultati našeg istraživanja pokazuju kako se rizici vezani uz gospodarski kriminal ne smanjuju te iako se rizici i prijetnje neprestano mijenjaju, osnova uspješnog programa usklađenosti je u predviđanju i adekvatnom rješavanju tih rizika. Na pitanje koliko je vjerojatno ili ne da će njihove organizacije doživjeti različite vrste gospodarskog kriminala u iduća 24 mjeseca, hrvatske organizacije odgovorile su kako vjeruju da će njihove organizacije vjerojatno doživjeti upravo najčešće vrste gospodarskog kriminala – protupravno prisvajanje imovine, mito i korupciju te kibernetički kriminal. Čini se ipak da hrvatske organizacije u pravilu podcjenjuju rizik prijevare, unatoč njihovom iskazanom pojavljivanju, npr. očekivanja u vezi s budućim protupravnim prisvajanjem imovine upola su manja od učestalosti njegove stvarne pojave. S druge strane,

očekivanja u vezi s vrstama kriminala više vezanim uz zakonodavstvo / poštivanje propisa, kao što su kršenje prava intelektualnog vlasništva, zakona o tržišnom natjecanju / zakona protiv monopola i porezne prijevare, nadilaze učestalost njihove stvarne pojave. Također je zanimljivo kako u prosjeku svaki peti hrvatski ispitanik nije bio siguran u vezi s budućim pojavama svake posebno navedene vrste prijevare, u usporedbi s prosječnom svakim sedmim ispitanikom na globalnoj razini, ukazujući na to kako hrvatski ispitanici o rizicima prijevare uglavnom manje razmišljaju nego njihovi kolege u svijetu.

Slika 21: Percepcija vjerojatnih rizika prijevare u sljedeće dvije godine

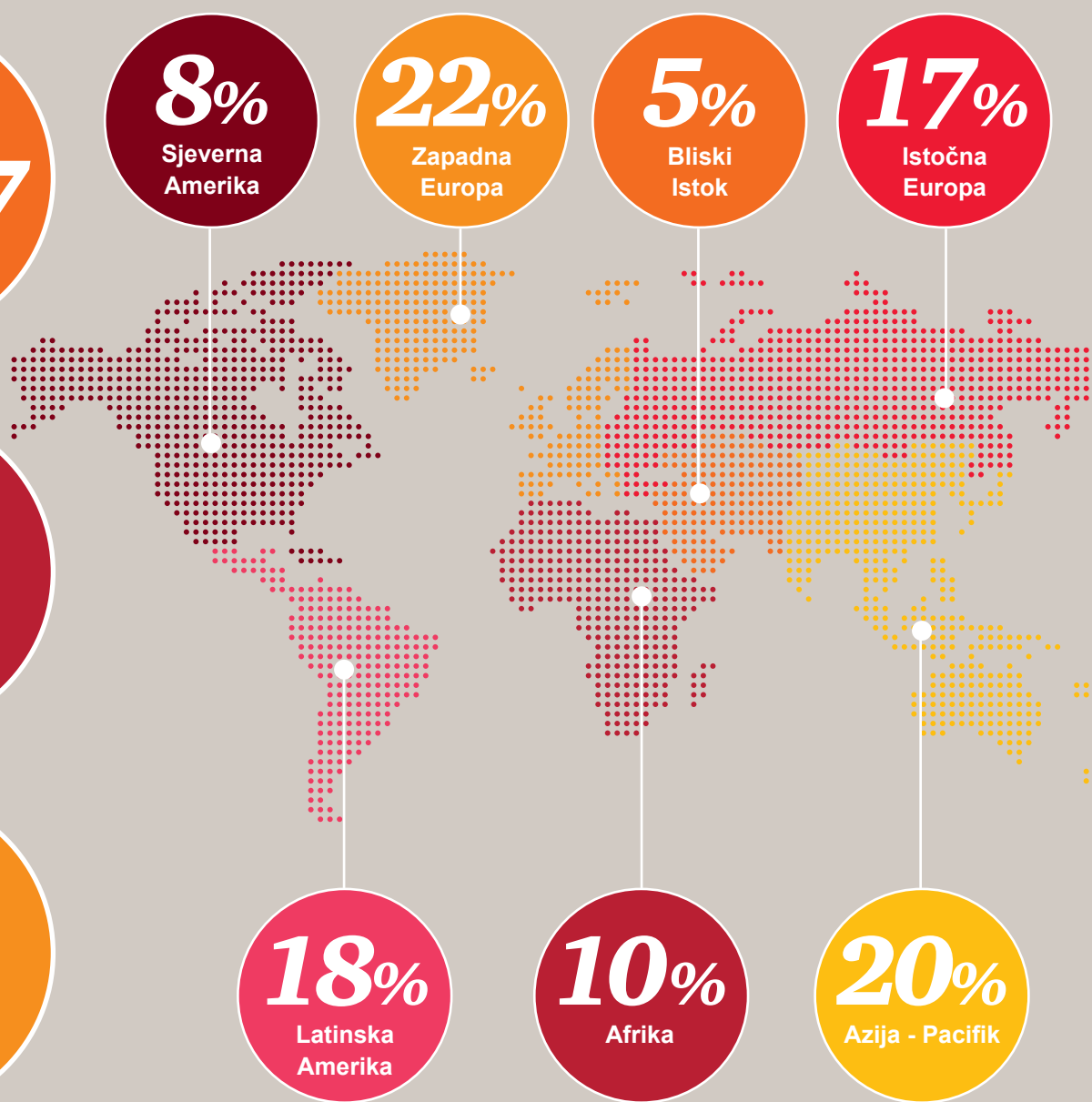
Dakle, kako organizacije mogu osigurati da ono što podržavaju, njihove Uprave zapravo i provode u praksi? Kako se potiče usklađenost? Je li učinkovita? Održavanje programa temeljenog na vrijednostima, bolja implementacija i ispitivanje programa na tržištima i odjelima visokog rizika, bolje korištenje alata za otkrivanje i sprječavanje prijevare, uključujući i analize velikih podataka (tzv. big data), samo su neka od ključnih područja na koja se treba usredotočiti kako bi se povećala učinkovitost programa etike i usklađenosti. Društva imaju mnogo mogućnosti za razvijanje programa usklađenosti kako bi poboljšala svoje obrambene mehanizme i smanjila ukupne troškove prijevare.

Statistički podaci o globalnom sudjelovanju

Statistika sudjelovanja

Sudjelovanje po regijama

Ispitanici

70%

ispitanika na izvršnim upravljačkim pozicijama, u financijama, internoj reviziji, odjelu za upravljanje usklađenošću ili rizicima

54%

ispitanika zaposleno je u organizacijama s više od 1000 zaposlenih, od čega

48%

tih sudionika ima više od 10.000 zaposlenih

37%

Javna trgovačka društva

59%

ispitanika bilo je iz multinacionalnih organizacija

Skupina sektora

35%

Industrija

24%

Financijske usluge

14%

Potrošačka

7%

Tehnologija

6%

Profesionalne usluge

13%

Ostalo

Forenzički kontakti za Hrvatsku

Hrvoje Zgombić

Country Managing Partner
hrvoje.zgombic@hr.pwc.com
Phone: +385 1 632 8888
Mobile: +385 91 1312 884

Per A. Sundbye

Partner, Voditelj forenzičkih usluga u jugoistočnoj Europi
per.sundbye@si.pwc.com
Phone: +386 1 583 6000
Mobile: +386 51 687 079

Martina Butković

Direktorica, Forenzičke usluge
martina.butkovic@hr.pwc.com
Mobile: +385 91 1312 886

Ivana Rapić

Menadžer, Forenzičke usluge
ivana.rapic@hr.pwc.com
Mobile: +385 91 131 2803

Forenzičke usluge

Mreža forenzičkih usluga društva PwC sastoji se od forenzičkih računovođa, ekonomista, statističara, osoba koje su radile u regulatornim tijelima i tijelima za provođenje zakona, istražitelja prijevara i forenzičkih tehnologa. Pomažemo organizacijama u rješavanju velikih financijskih i reputacijskih rizika povezanih s gospodarskim kriminalom. Utvrđujemo financijske nepravilnosti, analiziramo složene poslovne probleme i smanjujemo buduće rizike prijevara.

www.pwc.com/crimesurvey

Ova publikacija daje samo opće smjernice o temama koje obrađuje i ne predstavlja stručni savjet. Ne biste trebali postupati shodno informacijama koje se nalaze u ovoj publikaciji bez dobivanja konkretnog stručnog savjeta. Ne daje se nikakva izjava ili jamstvo (izravno ili posredno) o točnosti ili potpunosti informacija sadržanih u ovoj publikaciji, te PricewaterhouseCoopers Savjetovanje d.o.o. ne prihvaća i ne preuzima bilo kakvu obvezu, odgovornost ili dužnu pažnju za bilo kakve posljedice za slučaj da Vi ili bilo tko drugi postupa ili ne postupa, oslanjajući se na informacije sadržane u ovoj publikaciji ili za bilo koju odluku koja se temelji na njoj.

Naš cilj u PwC Hrvatska je izgrađivanje povjerenja u društvo i rješavanje važnih problema. Činimo mrežu tvrtki u 157 zemalja s više od 208.000 ljudi koji se zalažu za pružanje kvalitetnih usluga na područjima revizije i računovodstvenog savjetovanja, poslovnog savjetovanja i poreznih usluga. Posjetite www.pwc.hr da biste doznali više i rekli nam što vam je važno.

© 2016 PricewaterhouseCoopers Savjetovanje d.o.o. Sva prava pridržana. PwC se odnosi na hrvatsko društvo član mreže, a ponekad se može odnositi na PwC mrežu. Svako društvo član mreže je zasebna pravna osoba. Za više informacija posjetite www.pwc.com/structure.